

nemu času, vendar je stopnja razumevanja, v čem je pravi problem uspešnega informacijsko-tehnološkega razvoja, še zmeraj večja od stopnje dejanskih in primernih ukrepov.

Informacijsko-tehnološki razvoj in problematika upravljanja letga v večjih poslovnih sistemih imata pri nas veliko skupnih značilnosti, kar je raziskava tudi potrdila. Glede na doseženo stopnjo informacijsko-tehnološkega razvoja v raziskavi namreč ni bilo mogoče zaslediti večjih razlik med stališči sodelujočih.

Pri vseh sodelujočih je bila tudi jasno izražena potreba in želja, čimbolj uspešno slediti sodobnemu razvoju informacijskih tehnologij v razvitem svetu in jih uspešno uvajati in uporabljati v lastnem okolju. Ob vsem tem pa obstajajo velike in večstranske omejitve, ki jih

je v bolj razvitih okoljih manj in so tudi manj vplivne. Le-te so se največ zaznavale pri problemih uresničevanja informacijsko-tehnološkega razvoja, ne glede na dejstvo, da smo v raziskavi zasledili tudi primere pozitivnih in uspešnih premikov.

Pričakujemo, da bodo rezultati raziskave spodbudili marsikoga h konkretni aktivnosti ali pa mu bodo pomagali objektivneje ocenjevati sedanje probleme ob primerjavi z izkušnjami drugih. S tem bo uresničen tudi splošni namen naše raziskave.

K izvedbi in kakovosti raziskave pa sta bistveno prispevala strokovnost in pripravljenost za ustvarjalno sodelovanje vseh udeležencev. Le-ti so se izrazili pozitivno o smotrnosti te in podobnih raziskav.

BIBLIOGRAFSKE BAZE PODATKOV V OBLIKI CD-ROM V UNIVERZITETNI KNJIŽNICI MARIBOR

Irena Sapač, Univerzitetna knjižnica Maribor

CD-ROM je pomnilniški medij, ki lahko s svojimi izrednimi zmogljivostmi nadomesti 250.000 polno popisanih strani formata A4 ali 17 metrov polnih knjižnih polic ali 600.000 bibliografskih zapisov. Prve baze podatkov v obliki CD-ROM so se pojavile leta 1985. Po tem letu lahko opazimo nagel vzpon. Leta 1987 je bilo na svetu že 48 baz CD-ROM, leta 1988 jih je bilo že 189, leta 1990 jih je bilo 817, leta 1991 jih je bilo 1522, leta 1992 jih je bilo 2212 in leta 1993 že 3597.

Analiza naročnikov in uporabnikov CD-ROM je pokazala, da pripada več kot polovica tržišča različnim vrstam knjižnic z informacijskimi službami. Njihova vloga pri uporabi tega medija je zato nadvse pomembna. Pozitivne lastnosti baz CD-ROM so: velika kapaciteta shranjevanja podatkov, velika obstojnost, multimedijske možnosti, ceneno kopiranje master-diska, fiksna letna naročnina, ki omogoča časovno neomejeno uporabo, storitve končnemu uporabniku, ki ima neposredni dostop do podatkov, možnost ponavljanja poizvedb in eksperimentiranja brez dodatnih stroškov, uporaba brez telekomunikacijskih težav, relativno lahko se je naučiti uporabe. Negativne lastnosti baz v obliki CD-ROM pa so: problemni s standardizacijo, saj opazamo nekompatibilnost med diskovnimi notami posameznih proizvajalcev in CD-ROM proizvodi, razmeroma dolga priprava master diska, tehnologija je še vedno v fazi razvoja, podatki na CD-ROM niso ažurirani tako pogosto kot na online sistemih, kjer se dnevno spreminjajo, število baz podatkov za nekatera strokovna področja še ne zadovoljuje potreb uporabnikov, osnovna oprema zahteva večjo

začetno investicijo v primerjavi z online iskanjem. Baze podatkov v obliki CD-ROM niso tekmeč online bazam, temveč jih dopolnjujejo.

Da bi ponudbo prilagodili potrebam uporabnikov, je Univerzitetna knjižnica Maribor leta 1989 pričela načrtovati nabavo baz v obliki CD-ROM. Prvi bazi sta bili SCI in SSCI, leta 1991 sta jima sledili ERIC in MEDLINE, leta 1992 pa še ABI-INFORM in EI-CHEMDISC. Vzoredno s stalno ponudbo baz v obliki CD-ROM pa knjižnica občasno ponuja demonstracijske baze, ki jih pošiljajo proizvajalci brezplačno za obdobje od enega do treh mesecev. Tako so uporabniki lahko iskali tudi v bazah NTIS, AGRIS, COMPENDEX, LSC, Chemistry Citations Index, Beilstein Current Facts in Excerpta Medica. Posebno skrb je knjižnica vsa leta posvečala izobraževanju uporabnikov na področju strategije iskanja v bazah.

ABI-INFORM (American Business Information) je baza s poslovnimi in ekonomskimi informacijami. Obsega članke iz 800 revij. 75% revij izhaja v Združenih državah Amerike, 25% pa v drugih državah sveta. Zapisi imajo abstrakte v angleškem jeziku in so opremljeni s 6000 kontroliranimi deskriptorji. Obsega prispevke iz naslednjih področij: bančništvo, davčna zakonodaja, ekonomika, finance, gospodarsko pravo, javna uprava, kontrola kvalitete, marketing, računarstvo, telekomunikacije, transport, upravljanje, zavarovalništvo in zaposlovanje. Bazo od leta 1971 izdeluje UMI (University of Microfilms International) v državi Michigan v Združenih državah Amerike. V Univerzitetni knjižnici Maribor je dostopna v online obliki pri informacijskem servisu Dialog in obsega 600.000 zapisov. Zaradi velikega zanimanja za bazo se je knjižnica odločila za obliko CD-ROM,

kjer uporablja programsko opremo Pro-Quest. Proizvajalec pošlje vsak mesec novi CD-ROM s kumulativnimi podatki za obdobje štirih let in zadnjim mesecem tekočega leta (npr. januar 1990 do september 1994).

ERIC (Education Resource Information Center) je baza s pedagoškimi informacijami. Obsega članke z abstrakti iz 750 revij ter raziskave, disertacije, bibliografije, konferenčno gradivo in monografske publikacije. Zapisi imajo abstrakte v angleškem jeziku. Obsega prispevke iz naslednjih področij: branje in bralna spretnost, ekološko izobraževanje, informacijski viri, izobraževanje odraslih, izobraževanje pedagoških delavcev, izobraževanje v družbenih vedah, izobraževanje v jezikoslovju, izobraževanje v naravoslovnih in tehnoloških vedah, management v izobraževanju, pedagoško svetovanje, predšolska vzgoja, prizadeti in nadarjeni otroci, srednješolsko izobraževanje, visokošolsko izobraževanje, testi, ocenjevanje in evalvacija. Bazo izdelujejo naslednje ustanove v Washingtonu: U.S.D.E. (US department of Education), OERI (Office of Educational Research and Improvement) in ERIC (Educational Resource Information Center). Baza je v Univerzitetni knjižnici Maribor dostopna v online obliki, kjer obsega 600.000 zapisov, od leta 1991 pa tudi v obliki CD-ROM. Proizvajalec pošlje vsake tri mesece novi CD-ROM s kumulativnimi podatki za obdobje desetih let (npr. januar 1983 do september 1994). Uporabnikom pa so na voljo tudi podatki za obdobje 1966 do leta 1981 v obliki CD-ROM.

MEDLINE (MEDLARS ONLINE) je baza s področja biomedicine. Zajema članke z abstrakti iz 3600 revij, ki izhajajo v 70 državah. 47% zapisov vsebuje indekse tezavra MESH (Medical Subject Headings). Obsega prispevke iz naslednjih področij: klinična medicina, eksperimentalna medicina, stomatologija, nega bolnikov, farmakologija in farmacija, psihiatrija in psihologija, medicinsko izobraževanje, organizacija zdravstvenih ustanov, ekologija, veterina, vedenjske in duševne motnje, medicina dela, prehrana, patologija, anatomija in fiziologija, mikrobiologija in parazitologija, toksikologija, kardiologija, nevrologija, endokrinologija, pediatrija, kirurgija. Bazo izdeluje National Library of Medicine v Bethesda v Združenih državah Amerike. V Univerzitetni knjižnici Maribor je dostopna v online obliki in obsega 6,5 milijonov zapisov od leta 1966 dalje. Na voljo pa je tudi v obliki CD-ROM za obdobje 1982 do septembra 1994. Proizvajalec pošilja vsak mesec nov CD-ROM z letno kumulativno in zadnjim mesecem.

SCI (Science Citation Index) je multidisciplinarna baza za naravoslovne in tehniške vede. Obsega članke iz 4500 najpomembnejših revij, od katerih jih 3800 vsebuje citate. Zastopane so te vede: agronomija, astronomija, biologija, botanika, ekologija, energetika, ergonomija, farmacija, fizika, geografija, geologija, geriatrija, kemija, kibernetika, matematika, meteorologija, mineralogija, oceanografija, operacijsko raziskovanje, paleontologija, psihologija, statistika, tehnika in tehnologija, veterina, zoologija. Bazo v obliki online od leta 1974 izdeluje Institut of Scientific Information v mestu Philadelphia in obsega 10 milijonov zapisov. V Univerzitetni knjižnici Maribor je tudi v obliki CD-ROM za obdobje 1980-1994. Za tekoče leto pošilja proizvajalec CD-ROM vsake tri mesece.

SSCI (Social Sciences Citation Index) je multidisciplinarna baza za družbene vede. Zajema članke iz 1400 najpomembnejših družboslovnih revij na svetu in 3300 revij sorodnih ved, med katerimi so te: antropologija, arheologija, družbene vede na splošno, ekonomija, filozofija, geografija, gerontologija, higiena in javno zdravstvo, humanistične vede na splošno, informacijske vede in bi-

liotekarstvo, javna uprava, jezikoslovje, kibernetika in računalništvo, komunikacije, narodopisje, organizacija, pedagogika, politične vede, pravo, psihiatrija, psihologija, socialno skrbstvo, statistika, transport, urbanizem, varstvo okolja, zgodovina, znanost na splošno. Bazo v obliki online od leta 1972 izdeluje Institute of Scientific Information in obsega 2 milijona zapisov. V Univerzitetni knjižnici Maribor je tudi v obliki CD-ROM za obdobje 1990 do 1994. Proizvajalec pošilja nov CD-ROM vsake tri mesece.

EI-CHEMDISC je baza za področje kemijskega inženirstva. Vzporedno z bazo nastaja informacijski vir Engineering Index. Baza obsega članke iz 1600 revij, referate iz 300 zbornikov, monografske publikacije in tehnična poročila. 90% zapisov je v angleškem jeziku, 10% v drugih jezikih. Zapisi so opremljeni z abstrakti, kontroliranimi deskriptorji in klasifikacijskimi kodami. Baza obsega prispevke iz naslednjih področij: kemijsko inženirstvo, keramika, plastika, polimeri, prehrabena tehnologija, kemijska analiza, fizikalna kemija, elektrotehnika, plinasta, tekoča in trdna goriva, termodinamika, hladilna tehnika, naftno inženirstvo, energetika, industrijsko inženirstvo, akustične in optične meritve, onesnaževanje okolja in ravnanje z odpadki, metalurgija, nauk o materialih in tekstilna tehnologija. Bazo od leta 1970 izdeluje ustanova Engineering Information v New Yorku. V knjižnici je dostopna v online obliki preko informacijskega servisa DIALOG in obsega 2,5 milijonov zapisov. Knjižnica je nabavila bazo za leta 1980 do 1994 v obliki CD-ROM. Na voljo je tudi CD-ROM s podatki za zadnji dve tromesečji tekočega leta.

Pomembna naloga informacijske službe v knjižnici je tudi izobraževanje uporabnikov. Na predavanja v računalniško učilnico vabimo vsako leto študente prvih in četrtih letnikov fakultet in skupine strokovnjakov iz gospodarskih in negospodarskih organizacij. Študente prvih letnikov fakultet seznamimo z najpomembnejšimi informacijskimi viri njihove stroke ter razložimo načine iskanja in vsebino baz v obliki online in CD-ROM. Študentom predavajo bibliotekarji, od katerih je vsak odgovoren za eno izmed fakultet oziroma oddelkov na fakulteti. Izobraževanje poteka v skupinah do 30 študentov. Predavanja in vaje za študente četrtih letnikov fakultet, ki so pred diplomo, pripravita skupaj bibliotekar in profesor posameznega predmeta. Profesor izbere temo, bibliotekar razloži strukturo in vsebino baze ter strategijo iskanja, študenti pa izvedejo iskanje. Pri interdisciplinarnih temah sodelujeta dva bibliotekarja. Na primer pri delu s študenti kemijske usmeritve Pedagoške fakultete sodeluje prvi bibliotekar pri poizvedbi v pedagoški bazi ERIC, drugi pri kemijski bazi EI-CHEMDISC. Izobraževanje poteka v skupinah do 10 študentov. Predavanja za skupine uporabnikov iz negospodarskih in gospodarskih organizacij pripravi informacijska služba s pomočjo knjižničarjev specialnih knjižnic.

Literatura:

1. Kinder J., Preston L.: CD-ROM management - planning for success. // V: CD-ROM professional 6 (1993) 1 ; str. 24-25
2. King A.: Room with a view - Microsoft Windows and CD-ROM. // V: Database 14 (1991) 2 ; str. 99-101
3. Lamber J.: Managing CD-ROM services in academic libraries. // V: Journal of librarianship and information science 26 (1994) 1 ; str. 23-28
4. McKimmie t.: Budgeting for CD-ROM in academic libraries. // V: Library acquisitions 16 (1992) 3 ; str. 221-227